

quia sine mutabilitate manentes sententias exprimit sermo meus qui transiit. **BEDA.** Celum autem quod transiit: non ethereum sive sidereum: sive aerum a quo aues celi nominantur intelligere debemus. Si autem terra transiit: quomodo ecclesiastes dicit: Terra in eternum stat: sed aperta ratione celum et terra per eam quam nunc habet imaginem transiit: attamen per eternitatem sine fine subsistit.

Attendite autem vobis ne forte grauetur cor da vestra in crapula et ebrietate et curis huius vite et superueniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terre. Vigilate itaque omni tempore orantes: ut digni habeamini fugere ista omnia que futura sunt: et stare ante filium hominis.

THEO. Posuit supra dominus terribilia et sensibilia malorum indicia: que occupabant peccatores: sed contra hec mala remedium est cautela et oratio. unde dicit: Attende autem vos ne forte grauetur cor da vestra in crapula et ebrietate. **BASI.** Singulis animalium a conditore datus deo habet interitum: causas facientes ad tutelam consistentem proprie. propter quod et Christus nobis dedit hanc mentionem ut quod illis a natura: hec nobis auxilio rationis et cautela contingat. fugientibus quidem peccatis: ut irrationabilia fugiunt mortis: ista pabula inquirunt: ut vo iustitiam sicut illa herbas nutritivas requirunt: et ideo dicit: Attendite vobis ut si discernere possitis a salubri non cunctis. Sed quoniam dupliciter contingit attendere: huius quidem corporis oculis: illinc vero per intellectum ad virtutem: oculus corporis virtutem non attingit. Restat igitur dictum esse de ope in intellectu: Attendite hoc est videlicet circumspecte vos: pugil habentes ad vestram custodiam animam. Neque autem dicit: Attendite vestris aut eis que circa vos sunt: sed vobis: vos enim estis intellectus et anima: vestrum autem corpus est sensus: circa vos autem opes artes et reliqua vite suppellex: quibus non monet attendere: sed anima cui precipua cura habenda. Eadem vero admonitio egrotantes sanat: et sanos perficit: suatores patitur: pulsores futuro: non alienorum censores: sed suos scrutatores: non dimittentes intellectum suum fieri passioni: sed irrationale animam subiacentes rationali. Cur autem sit attendendum subiungit dicens: Ne forte grauetur cor da vestra in crapula et ebrietate et curis huius vite. **TY.** q. d. Latere ne lumina mentis vestre grauentur. Cura namque patitur vite et crapula et ebrietate fugat prudentiam: quassant fidem: operant naufragia. **BASI.** Est autem ebrietate nimirum visus vini: crapula vero anxietas et nausea que est in ebrietate: a motione capitis greco vocabulo dicta. Sicut igitur cibis ut non esuriam: sic et potibus ne sitim patiamur: vitium est vitium diligenti lapsus. Fallax enim est vini igitur: anima autem vino libera prudentissima erit: et optima sive humecta vini vaporibus quasi quadam nube velat. Curiositas autem huius vite quamvis nihil inhibitorum continere videat: si tamen ad cultum diuinum non coadiuvet: vitanda est: quare hoc dixerit ostendit sub dicens: Et superius in vos repente dies illa. **T**HEO. Non enim cum deliberatione venit dies illa: sed ex improbitate et furtim capiens tanquam laqueus non cauens. unde sequitur: Tanquam la. n. superius in omni. q. se. su. fa. om. terre. Oportet diligentem discuti potest. Capiet enim dies illa sedentes in superficie terre quasi improbitate et inertes. Quotquot vero sunt solertes et agiles ad bonum: non sedentes et ociosos in terrenis: sed surgentes ab eis sibi dicentes: Surge vade: quoniam non est hic tibi requies: talibus non est illa dies ut laqueus et discriminis: sed ut dies festinus. **EVSE.** Predicta igitur docuit esse attendenda ad cauendam grauedinem indepuentem. unde sequitur: Vigilate ita. o. i. tempore: orate. ut dilig. ha. fuge. ista omni. q. futu. sunt. **T**HEO. s. famem pestem: et cetera huiusmodi que ipsa decem et aliis imminet: et ea que postmodum accidunt eis perenniter. Illa enim aliter cape non possumus nisi per vigilas et orationes. **AVG.** de co. eu. h. hec intelligit illa fuga quam mattheus commemorat: quod non debet fieri in hyeme vel sabbato. Ad hyemem

pertinet cure huius vite: que tristes sunt velut hyems. Ad sabbatum vero crapula et ebrietate: que carnali leticia luxuriam cor submergit atque obruit: quod malum sabbati nomine significatur: quod illo die iudei delictis affluunt: dum spiritale sabbatum ignorat. **T**HEO. Et quod christianum docet non solum fugere mala: sed etiam nunc ad gloriam exequenda subdit: Et stare ante filium hominis. Hec est enim angelica gloria stare ante filium hominis deum nostrum: et faciem eius iugiter cernere. **BEDA.** Et certe si quis sapiens medicus precepere: attendere a succo alicuius herbe: ne repentinus interitus superueniat: magno studio medici mandata seruare: nunc autem saluatore admonente ebrietate et crapulam: et curas seculi esse cauendas: his sauciari et cosummi non timeant: quia fidem quam medici dictis prebent: domini verbis prebere contemnant.

Erat autem diebus docens in templo: noctibus vero extens morabatur in monte qui vocatur oliueti. Et omnis populus manebat ad eum in templo audire eum.

BEDA. Que verbis preceperat dominus suis confirmat exemplis: nam qui nos ante iudicium aduentum et incrementum singulorum exitum ad vigilandum hortatus est: et ostendit: ipse imminente tempore passionis sue doctrine vigilis et precibus instat. unde dicitur: Erat autem diebus docens in templo. In quo suo exemplo insinuat hoc esse dignum deo vigilare. vel dicto vel facto priorum viam veritatis ostendere. **CIRYL.** Que autem erat que docebat: nisi transcendit cultum legis: instat enim tempus quod debebat umbra in veritatem transfigurari. **T**HEO. Tunc autem evangeliste plerumque documentum ebrietatis et cum pluribus ergo pauca describit: docerunt nobis quidem gustum dulcedinis doctrine ipsius. Ostendit autem nobis dominus quod oporteat noctu et quiete alloqui deum et in die proficere hominibus: et colligere quidem in nocte distribuere vero collecta in die. unde subditur: Noctibus vero extens morabatur in monte qui vocatur oliueti. Non quasi opus habens oratione: sed ad exemplum dandum hoc egit. **CIRYL.** Quia vero eloquium eius in potestate erat: et potentate transiebat in spiritalem cultum que per moysen et prophetas tradita fuerant in figuris: populus eum audient audiebat. unde sequitur: Et omnis populus manebat. s. mane venire accelerabat ad eum in templo audire eum. Populo autem ante lucanum venit ad eum congruum erat dicere: Deus deus meus: ad te de te de te vigilo. **BEDA.** Mystice autem et nos cum inter prospera sobrie et pie et iuste conuersamur: diebus in templo docemus: quia formam boni operis fidelibus prebentes: noctibus vero in monte oliueti moramur: quia in te nebris angustiarum spiritali consolatione respiramus: et ad nos quoque populus manebat: cum vel disculis operibus tenebrarum: vel cunctis nebulis preflurarum nos imitantur.

CA. XXII. Proproinquabat autem dies festus azimorum qui dicitur pasca: et querebant principes sacerdotum et scribe quomodo iesum interficerent: timebant vero plebem.

CHRY. Umbra nostrorum fuerunt festa iudaica: id est qui uenerit a iudeo de pasca et azimis: nil magis proferet: commemorans liberationem ab egypto. Siquis autem a me quesierit: non audiet egyptum nec pharaonem sed absolutionem erroris et tenebrarum diaboli: non per moysen sed per filium dei. **GLO.** Ad cuius passionem enarranda accedens euangelista premittit de figura dicens: Proproinquabat autem dies festus azimorum qui dicitur pasca. **BEDA.**

BEDA. Pasca quidem hebraice dicitur pbase, non a passione: sed a transitu nominatur: eo quod exterminator videns sanguinem in foribus israelitarum transierit: nec percussit primogenita eorum. Uel ipse dominus prebens auxilium populo suo desuper ambulauit. Hoc autem inter pasca et agnus ostenditur: quod pasca ipse solus dies appellatur: in quo agnus occidebatur ad vespere: hoc est, xiiij. luna primi mensis. xv. aut luna quando egressus est de egypto: succedebat festiuitas agimorum septem diebus vsque ad vigesima prima diei eiusdem mensis: unde euangelij scriptura indifferenter vnum pro alio ponere solet: unde hic dicit dies agimorum qui dicitur pasca. Significatur autem per mysterium quod ipse semel pro nobis passus: per totum tempus huius seculi quod septem diebus agit in agnitione sinceritatis et veritatis precepit esse viuendum. **CHRY.** Principes autem sacerdotum nefarias res tractant in festo. unde sequitur: Et quere. principes. sacer. et scri quomodo interficeret. Moy ses quidem vnus precepit esse principes sacerdotum et illo de functo creati alius. Tunc vero cum inciperet iudaicus ritus dissolui: multi erant principes sacerdotum annuatim creati. Di ergo volentes iesum occidere non metuntur oluina ne. scilicet ex tpe sacro matius incurrat peccati contagium: sed vbiq; timent humana. unde sequitur. Time. ve. plebem.

BE. Non quidem seditionem metuentes: sed cautiores ne auxilio populi de suis manibus tolleretur. Nec autem ante biduum pasce congregatis eis in atrio cayphe matheus acta attestatur.

CHRY. Intrauit autem sathanas in iudas qui cognominabatur scharioth: vnu de duodecim: et abiit et locutus est cum principibus sacerdotum et magistratibus quemadmodum illum traderet eis. Et gaussi sunt: et pacti sunt pecuniam illi dare. **ESPO.** spondit. Et querebat opportunitatem: vt traderet illum sine turbis.

THEO. Quia dicitur quod principes sacerdotum querebant modum quo interficerent iesum nullum incurrerent periculum: consequenter modus qui eis occurrit narratur cum dicitur: Intrauit autem sathanas in iudam. **TY.** In iudam sathanas intrauit: non impellens: sed patulum inueniens hostium. nam oblitus omnium que viderat ad solam auariciam dirigebat intuitum. **CHRY.** Ponit autem eius cognomen subdens. Qui cognominabatur scharioth. Et enim alius iudas. **TY.** Subdit autem: Unus de duodecim. Nam numerum adimplebat: non autem vereungebatur apostolica dignitate. **CHRY.** Uel hoc addit euangelista velut absolum quidem: ac si diceret erat de primo cho: et diligentius electorum. **BE.** Non est autem huic contrarium quod iohannes dicit: Post bucellam intrasse in eum sathanam: quod nunc intrauit: vt quasi alienum tentaret. tunc autem quasi proprium ad quicunque vellet agenda atraheret.

CHRY. Attende autem magnam iude nequiciam: tum quia per se proficiscitur: tum quia pro precio hoc facit. Sequitur enim: Et abiit et locutus est cum principibus sacerdotum et magistratibus quemadmodum illum traderet eis. Et gaussi sunt. **THEO.** Magistratus hic appellatur prepositi constructionum templi: vel etiam illi quos Romani populo prefecerant: ne proruerent in tumultus: erant enim seditiosi. **CHRY.** Propter auariciam autem iudas factus est talis. Sequitur enim: Et pacti sunt pecuniam illi dare. Tales enim auaricia generat passionem: reddit impio: et deus ignorare compellit: et si milles beneficium sit eis: ad nocendum impellit. unde et hic sequitur: Et spondit. **THEO.** id est pepigit et promisit et querebat opportunitatem: vt cum traderet sine turbis id est querebat eis tradere quando viderat eis seorsum existere sine turbis. **BE.** Multi autem iude scelus exhorrent: nec tamen cauent qui enim charitatis et veritatis iura spernit christum qui est veritas et charitas prodit: maxime cum non

infirmirate vel ignorantia peccet: sed ad similitudinem iude querat oportunitatem: vt arbitris absentibus: veritatem mendacio: virtutes crimine immutet.

CHRY. Venit autem dies agimorum: in qua necesse erat occidi pasca. Et misit petrum et iohannem dicentes: Euntes parate nobis pasca: vt manducemus. At illi dixerunt: Vbi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introcubitibus vobis in ciuitatem occurret vobis homo quidam amphoram aque portans: sequeimini eum in domum in quam intrat: et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi magister: Vbi est diuersorium: vbi pasca cum discipulis meis manducem. Et ipse ostendet vobis cenaculum magnum stratum: et ibi parate. Euntes autem inuenerunt: sicut dixit illis: et parauerunt pasca.

TY. **TVS.** Ut nobis dominus celeste pasca dimitteret typicum manducauit: figuram remonens: vt veritas locum obtineret: unde dicit: Venit autem dies agimorum in qua necesse erat occidi pasca. **BEDA.** Dies agimorum pasce quartadecima primi mensis appellatur: quando fermento abiecto pasca id est agnus occidi ad vespere consumuerat.

EVSE. Siquis autem dicat: Si prima agimorum discipuli saluatori parat pasca ergo et eadem die oportet nos pasca celebrare. Dicemus hoc non fuisse monitionem: sed historiam facti: quod accidit tempore salutifere passionis. Aliud autem est narrare gesta vetera: et aliud sancire: et potestis statuta relinquere. Quinetiam saluator non egit pasca cum iudeis quando agnum imolabant. nam illi quidem hoc egerunt in parasceue: quoniam passus est dominus: unde non introierunt in atrium pilati vt manducarent pasca: ex quo enim veritatem insidiant sunt: verbum veritatis a se expulerunt: non primo die agimorum quo die debebat immolari pasca manducantes soliti sibi pasca. erant enim erga aliud attentis: sed die sequenti post illam que erat agimorum secunda. Dominus vero prima die agimorum: hoc est quinta feria sabbati: pasca cum discipulis peregit. **THEO.** Eadem autem quinta feria: mittit duos ex discipulis suis ad parandum pasca petrum. scilicet et iohannem: alterum. scilicet vt diligenter: alterum vt dilectum. unde sequitur: Et misit petrum et iohannem dicentes: Euntes parate nobis pasca vt manducemus. Per omnia manifestans quod vsque ad extremum vite non est aduersatus legi. Mittit autem eos ad alienam domum. nam nulla domus erat ei neque discipulis suis: alioquin apud aliquem eorum pasca celebrasset. et ideo subditur: At illi dixerunt. Vbi vis paremus? **BEDA.** quasi dicant. Non habemus domum: non habemus tabernaculum: audiant quibus edificandam domorum cura est: cognoscant christum omnium dominum locum vbi caput reclinaret non habuisse.

CHRY. Cum autem ignorent ad quem mitterentur si gnus dedit eis: sicut et samuel sauli. unde subditur. Et dixit ad eos: Ecce introcubitibus vobis in ciuitatem: occurret vobis homo: amphoram aque portans: sequimini eum in domum in quam intrat. **AMBRO.** Primus maiestatem diuinitatis aduerte: cum discipulis loquitur: et iam nouit quid alibi sit futurum: deinde dignationem eius in tuere: quia non persona diuitis aut potentis eligitur: sed pauper ambitur et angustum hospitium pauperis: amplius nobilium edibus antefertur. Sciebat autem dominus nomen eius cuius sciebat mysterium: et occursum: sed id sine nomine designatur: vt ignobilis estimetur. **THEO.** Uel ideo mittit eos ad hominem ignotum: vt ostendat quod passionem voluntarie subijt. Qui enim mentes huius ignoti viri subegit vt eos susciperet: poterat quodcumque voluisset cum iudeis tractare. dicunt autem quidam: quod ideo non dixit nomen hominis: ne proditor cognito nomine domum panderet phariseis qui venientes cepissent eum

prout cena fieret et spiritualia mysteria discipulis trade-
ret: sed quibusdam indicis in quandam domum dirigit eos.
vnde sequitur: Et dicens patrifamilias domus: dicit tibi
magister: ubi est diuersorium: ubi pasca cum discipulis meis
maducet. Et ipse vobis ostendit cenaculum magni strati: et ibi
pate. **GLO.** Quibus signis inuenit discipuli solite quod ma-
data eis fuerat impleretur. vnde sequitur: Eunt autem inuen-
runt sicut predixit illis iesus: et parauerunt pasca. **BE.** Hoc
pasca exponens apostolus ait: Pasca nostrum imolatus est
xpus: quod quidem pasca tunc necesse erat occidi: quasi paterno
filio ac diffinitione sanctum: qui 13 die sequenti hoc est. xv.
luna sit crucifixus: hac in nocte qua agnus imolabatur a iu-
deis tentus ac ligatus imolationis hoc est passionis sue
sacrauit exordium. **THE.** Intelligamus autem dicam quidem
agimur: tota conuersione que est in luce spirituali nulla re
dolente vetustate prime peruariationis ade: in qua viuen-
tes non delectantur in christi mysterijs. **Dec** autem mysteria
petrus et iohannes parant. i. actio et prelatio: seruo: celi et
mansuetudo pacifica. **His** autem parato:ibus occurrit ho:
qui per predicta reperimus statum hominis qui creatus est ad ima-
ginem dei: qui portat amphora aque que significat gratiam
spiritus sancti. Amphora autem est humilitas cordis: humilibus
enim datur gratia: qui se cognoscunt esse terram et puluerem. **AM.**
Vnde amphora est mensura perfectio: aqua autem est que sacramen-
tum christi est meruit: que lauare meruit non lauare. **BE.** Parat
autem pasca ubi aque inferunt amphora. quod ipse adest quo veri
pasce cultoribus: typicus de lumine auferatur cruor: et ad
tollenda crimina viuifici fontis baptismi consecratur.
ORI. sup. mat. Ego autem puto quod homo qui ingrediens discipulis
in ciuitate occurrit amphora aque portans erat
quidam minister patrifamilias: portans mudatoria aut po-
tabile aqua in vase fictili: que puto esse moysen spiritalem
doctrinam portante in corporalibus historijs. **Qui** autem non co-
sequuntur spiritualiter cum: non celebrant pasca cum iesu. **Atten-**
damus quod ipso domino constituto nobiscum ad superiora locum
in quo est diuersorium: quod demonstrat ab intellectu qui est in
vnoquoque homine patrifamilias: discipulis christi. **Dec** autem domus
superior: sit nobis magna ut capiat seculum vbius dei: quod non
capit nisi a magnis sensu. **Et** sit domus hec a patrifamilias
i. intellectu preparata filio dei: sit mundata nullo modo hominis
malicie fordes. **Sit** et domus illius princeps: non quali-
buscunque cognitus hominis nomine. **Unde** mystice dicit finis mat-
thei. **Ite** ad quendam. **AM.** In superioribus autem magni
habet stratum: ubi magni meriti eius aduertat in quo dominus cum
discipulis sublimi virtutis eius delectatione requiesce-
ret. **ORI.** sup. mat. Scire autem debemus quoniam in epulatio-
nibus et sollicitudinibus secularibus sumus: non ascendunt in do-
mum illam superiora: et propterea non celebrant cum iesu pasca.
Post sermones enim discipulorum quibus cathedrauerunt
patrifamilias id est intellectum venit et diuinitas coe-
pans discipulis in domo predicta.
¶ Et cum facta esset hora discubuit: et duodecim
apostoli cum eo. **Et** ait illis: Desiderio desideravi hoc
pasca manducare vobiscum antequam patiar. **Dico** enim
vobis: quod ex hoc non manducabo illud: donec im-
pleatur in regno dei. **Et** accepto calice gratias egit
et dixit: Accipite et diuidite inter vos. **Dico** enim vo-
bis quod non bibam de generatione vitis: donec re-
gnum dei veniat.
¶ **CIRY.** Postquam discipuli pasca parauerant agitur de
pasce comestione. vnde dicitur: Et cum facta esset hora:
discubuit et duodecim apostoli cum eo. **BE.** Hora mandu-
candi pasce designat quartamdecimam diem primi mensis p-
ducta ad vespere. xv. luna iam terris apparere. **THE.**
Sed qualiter dominus discumbere dicit: cum iudei stantes pa-
sca manducarent: Dicit ergo quod cum manducauissent lega-
le pasca accubuerunt finis communem vsum manducantes quosdam

alios cibos. **Sequitur.** **Et** ait illis: Desiderio desideravi
hoc pasca manducare vobiscum antequam patiar. **CIRY.** Quod
ideo dicit: quod discipulus avarus proditionis tempore
plorabat: sed ne traderet cum ante festum pasce non ex-
plicauerat dominus domum vel vix pones qui pasca pa-
geret: cuius causam per hec verba ostendit. **THEO.** Ch-
dicit desiderio desideravi. q. d. hoc vltima mihi cena vo-
bis est et postquam et amabilis est mihi: sicut et qui peccare p-
fuerunt vltima vbi suis dulcius pferunt. **CHR.** Vnde hoc dicit:
quod illud pasca crux iminebat. **Inuenim** autem plures qui
predicant suam passionem et ea cupiunt euenire. **BE.** Desidero
primo typicum pasca cum discipulis manducare: et sic passio-
nis sue mundo mysteria declarare. **EVSE.** Vnde aliter. Cum
dominus nouum pasca celebraret: oportuit ostendere desiderium
desiderari hoc pasca. i. nouum mysterium noui testamen-
ti quod tradebat discipulis: quod plures ante eum prophe-
te et iusti cupiuerant. **Sed** et ipse sitiens communem salu-
tem: hoc tradebat mysterium quod toti mundo cooperiret.
Pasca vero moysi statutum erat in vno loco: scilicet in ier-
usalem celebrari. vnde non congruebat omnibus gen-
tibus. et ideo non erat desideratum. **EVSE.** Ex hoc be-
nignitatem dementia de carnis eius redargui poterat
minimo manducante pasca iudeorum. vnde signanter dicit
hoc pasca. ne quis ad aliud inuertere possit. **BE.** Et
ergo dominus legalis pasce approbator exprimit: et hoc
sue dispensationis figuram docendo pertinuisse vnam
tra carnaliter exhiberi. vnde subdit: Dico enim vobis: quod
ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno
dei: id est nequaquam ultra mosaicum pasca celebrabo donec
in ecclesia spiritualiter intellectum compleatur. ipsa enim
est regnum dei: finis illud: Regnum dei intra vos est. **Ad**
vetus autem illud pasca cui finem desiderabat impone-
re pertinet etiam illud quod subditur: **Et** accepto calice
gratias egit et dixit: accipite et diuidite inter vos. **Ob** hoc
gratias egit quia vetera transitura et ventura fuerant omnia
nova. **CHR.** Memento ergo cum ad mensam sederis
quod post mensam oportet te orare atque ideo ventres imple
as sobrietate: ne grauatus nequeas genuflectere ac supplica-
re deo. **Non** igitur post escas ad lectum: sed ad orationem
vertamur. **Evidenter** enim hoc christus significat: quod
post escas non somnus: non cubile: sed oratio et sacrata
lectio scripturarum succedere debeat. **Sequitur.** Dico enim
vobis quod non bibam de generatione vitis: donec regnum
dei veniat. **BE.** Potes quidem hoc et simpliciter acci-
pi: quod ab hac hora cene usque ad tempus resurrectionis quo-
dam in regno dei erat venturus: vinum bibiturus non esse
postea nanque cibum potumque sumpsisse cum resur-
retur petrus dicens. **Qui** manducauimus et bibimus cum
illo postquam resurrexit a mortuis. **THEO.** Dicitur autem
resurrectio regnum dei: quia mortem exterminauit. **Vo-**
de et dauid ait. Dominus regnauit decorem indutus est:
scilicet formosi amictus: finis iherusalem: exuta corporis cor-
ruptela. **Resurrectione** autem adueniente iterum cum di-
scipulis bibit: ut probaret quod resurrectio non erat phan-
tastica. **BEDA.** Sed multo consequentius est: ut sicut
supra typicum agni escum: sic et potum pasce negat se qui
statum: donec ostensa gloria regni dei: fides mundi adueniat
ut per duo maxima legis edicta: escam scilicet et potum
pascalem spiritualiter immutata: disceres omnia legis sa-
cramenta ad spirituales obseruantias fuisse transferenda.
¶ **Et** accepto pane gratias egit: et fregit: et dedit
eis dicens: Hoc est corpus meum: quod pro vobis datur.
Hoc facite in mea memoracione. **Similiter** et ca-
licem postquam cenauit dicens: **Hic** est calix noui testa-
menti in sanguine meo: qui pro vobis fundatur.
BEDA. finis pasce veteris solenniss: transire ad no-
uum quod in sue redemptionis memoria ecclesia frequen-
tare desiderat: pro carne agni et sanguine: sue carnis

languinis sacramentum in panis ac vini figura substituitur: sacerdos in eternum factus secundum ordinem melchisedech. **vi. dicitur:** Et accipe panem gratias egit sicut et de veteribus terminandis gratias egerat nobis exemplum tribuens in omni boni operis inchoatione et perfectione deum esse glorificandum. **Sequitur:** Et fregit. fregit ipse panem quem porrigit: ut ostendat corporis sui fractionem: non sine sua sponte futura. **Et de dicit eis dicens:** Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur. **GRE. nifenus:** Panis. n. ante consecrationem est panis sed ubi preceatur mysterio fit: et est corpus christi. **CIRY.** Nec dubites an hoc verum sit eo manifeste dicente: Hoc est corpus meum. sed potius suscipe verba saluatoris in fide. **Li. n. sit veritas:** non mentis. Infanti igitur dicentes mysterium benedictionem sanctificationem cessare: sique reliquie remanserint eius in die subsequente. **Non. n. mutabitur sacro sanctum corpus christi sed virtus benedictionis et viuificationis gratia iugis in eo est.** Virtus. n. viuificationis dei patris vniuersum verbum est quod caro factum est: non desinens esse verbum sed efficiens carnem viuificationis. **Si. n. aliquo liquore modicum panis imiseris:** reperies hunc cibum qualitatibus illius. Igitur viuificationis dei verbum vniuersum seipsum proprie carnis fecit eam viuificationis. **Nunc ergo et quoniam in nobis vita dei est:** dei verbo exente in nobis viuificationis erit nostrum corpus. **Sed aliud est participatio habitudinis nos habere in nobis dei filium:** aliud ipsum fuisse factum carnem. **Corpus sumptum ex alia virgine proprium corpus effecisse.** Decebat ergo cum nostris quodammodo vni corpus: per sacra eius carnem et preciosum sanguinem que accipimus in benedictione viuificationis in pane et vino. **Ne. n. horremus carnem et sanguinem appolita sacris altaribus:** corde scedens deus nostris fragilitatibus illi oblati vim vite conuertens ea in veritate: proprie carnis: ut corpus vite quasi quoddam semen viuificationis inueniat in nobis: vni subdit: Hoc facite in mea commemoratio. **CHR. super iohannem:** Hoc fecit christus docens nos ad maius amicitie sedes: suaque claritatem declarans erga nos: prestans se non solum videri desiderantibus: sed et palpare et comedere et amplecti et totum affectum explere. Igitur ut leones flammam spirantes: sic ab illa mensa discedimus terribiles facti diabolo. **BA. Disce autem quo pacto decet edere corpus christi in memoria.** s. obediens christi usque ad mortem: ut qui viuunt non amplius in se viuunt: sed in eo qui pro eis mortuus est et resurrexit. **THEO.** Duos autem calices lucas commemorat. de altero quidem supradixit. Accipite et diuidite inter vos: quem dicit aliquis esse typum veteris testamenti altaris vero post panis fractionem et distributionem ipse partitur discipulis. vni subditur: Similiter et calicem postquam cenauit. **BEDA.** Subaudi. dedit eis: ut sit plena constructio. **AVG. de con. euange.** Vel quod lucas bis de calice commemorat: prius antequam panem daret: inde postquam panem dedit: illud quod superius dixit precepit: ut solet: illud vero quod ordine suo posuit: non commemorauerat superius. **Utrique autem coniunctum candem sententiam facit:** que illorum est. **Matthaei et marci. THEO.** Noiat autem omnes hunc calicem noui testamenti vni sequi. **Dices:** hic est calix noui testamenti in sanguine meo qui pro vobis fundetur. significat non vni testamentum in suo sanguine exordium sumere: nam in veteri testamentum sanguis animalium affuit: cum data fuit lex: nunc vero sanguis verbi dei significat nobis nouum testamentum. **Cum autem dicit: Pro vobis:** non significat pro solis apostolis corpus christi datum et sanguinem effusum fuisse: sed causa totius humane nature. **Et vetus qui dem pasca ad remouendam seruitutem egypti fiebat:** sanguis autem agni ad primogenitorum custodiam: nouum vero pasca ad peccatorum remissionem: sanguis autem christi ad consecrationem eorum qui dedicati sunt deo. **CHR.** hic enim sanguis operatur in nobis imaginem regiam: nobilitatem anime non permittit marcescere: potius irrigans animam: magnamque inspirans virtutem.

tem. Dic sanguis fugat demones: aduocat angelos et domini angelorum. **Hic sanguis effusus:** lauit orbem et adhibere fecit celum. **Huius participes sanguinis sunt supernis virtutibus amicti regio pallio:** magis autem ipso rege induti. **Et sicut si mundus accesseris salubriter accessisti:** sic si imbutus conscientia praua: domine accedis in penam et supplicia. **Na si qui imperatoria coinquinat purpura:** pari pena plectuntur cum eis qui occidunt: absurdum non est si qui obscena mercede corpus christi recipiunt: pari pena plectuntur cum his qui illud clauis transgesserunt. **BE.** Quia vero panis confirmat: vnum vero sanguinem opera: in carne: hoc ad corpus christi illud refertur ad sanguinem. **Utrumque et nos in christo et in nobis christum manere oportet:** vnum dominici calicis aqua miscetur teste enim iohanne. **Aque populi sunt. THEO.** Prius autem datur panis: secundario calix: prius enim et spiritalibus laboriosus actus velut panis: non solum quod in vultu sudore laboratur: sed et quod dum comeditur: non est facilis ad glutendum. **Deinde post labores sequitur exultatio diuine gratie que est calix. BE.** Ideo autem tunc cenati promittunt carum apostolicum: necesse erat pasca typicum ante consummare: et sic ad veri pasce sacramenta transire. **nunc autem in honorem tanti sacramenti placuit magistris ecclesie: prius nos spiritualibus epulis reficere: ac deinde terrenis. GRECVS.** Totum autem corpus et sanguinem domini suscipit et si mysterium partem accipiat. **Sicut. n. vnum sigillum diuersis tota sua figuram impartitur:** et integrum manet post distributionem et sicut vna vox penetrat ad multorum auditus: sic nulli dubium sit corpus et sanguinem domini totum in omnibus reperiri. **fractio autem panis venerandi passionem significat.**

Utrumque ecce manus traditis me: mecum est in mensa. Et quod filius hominis semper qui diffinitum est vadit. Utrumque et vobis illi per quem tradet. Et ipsi ceperunt querere inter se: quis esset ex eis qui hoc facturus esset.

AVG. de con. euange. Cum tradidisset dominus discipulis calicem rursus de traditore suo locutus est dicens: **Utrumque ecce manus traditis me: mecum est in mensa. THEO.** Quod dixit non solum ut ostendat se scire futurum: sed et ut ostendat nobis propriam bonitatem: quia non pretermisit quin persequeretur ea que spectabant ad deum. **Dat enim nobis exemplum: ut usque ad finem satagamus lucrari peccatores: et ut ostendat proditoris nequiciam:** qui et contra uiam fieri non erubuit. **CHR.** Et particeps exis mysteriorum conuersus non est: sit enim scelus eius vitiis immanius: tum quia tali proposito imbutus adiit mysteria: tum quia adiens melior factus non fuit: nec metu nec beneficio nec honore. **BE.** Et tamen non designat specialiter: ne manifestus corripuit impudentior fieret. **Mittit autem crucem in numero: ut agat conscius penam. Predicit autem et penam ut quem pudor non vicerat: corrigant denuntiata supplicia. unde sequitur. Et qui. si. homo. semper qui diffinitum est vadit. THEO.** Non quasi non valens tueri seipsum: sed si cur desinens sibi mortem: propter humanam salutem.

CHR. Sed quod iudas ea que sunt scripta praua intentione agebat ne quis putet eum immo christum tanquam dispensationis ministrum subdit. **Utrumque vobis homini illi per quem tradetur. BE.** Sed et vobis homini illi qui ad mensam domini indignus accedens in exemplum iude filii hominis tradit: non quidem iudeis: sed peccatoribus in membris suis. **Et quantum sciunt. xi. apostoli. quod nihil contra dominum cogitarent:** quia tamen plus credunt magistro quam sibi: timentes fragilitatem suam: querunt de peccato cuius conscientiam non habent. **Sequitur enim. Et ipsi ceperunt querere inter se. quis esset ex eis qui hoc facturus esset. BA.** Sicut. n. in corporalibus passionibus sunt multe quas non sentiunt patientes: potius magis adhibent fidei coniecture medicorum quam propriam insensibilitatem attendant: sic et anime passionibus si quis in se peccatum non sentiat: credere tamen debet his qui plus possunt cognoscere sua peccata.

Facta ē autē: et cōtentio iter eos: quis eorū videret
esse maior. Dixit autē eis: Reges gentiū dñantur
eorū: et q̄ p̄tēz hñt sup eos benefici vocant. Vos
autē nō sic: Sed q̄ maior ē i vobis fiat sicut minor
et q̄ p̄cessor ē sicut ministrator. Nā q̄s maior ē: q̄
recumbit: tan qui ministrat. Nōne q̄ recubuit: Ego
autē in medio vestrū sum sicut qui ministrat.

THEO. Cum inter se quererent quis eēt dñz tradi-
turus p̄sequēs erat adinuicē sibi dicere: Tu p̄diturus es
et ex hoc coacti sūt dicere ego potior: ego maior: et simi-
lia. vñ dñz facta ē autē et p̄tentio inter eos quis eorū videretur
ē maior. **GRECVS.** Vel hec p̄tentio vñ habuisse mo-
tiū: q̄ cū dñs ab hōibz trāsinigraret: oportebat aliquē
fieri alioz p̄ncipē: q̄si dñi vice gerēt. **BE.** Sicut autē bo-
ni in scripturis patrū q̄bus p̄ficiat et humilientur req̄rūt
sic reprobi sūd forte in electis rep̄hēribile repererūt: quasi
suas ex eo nequias obiecturi libenter solēt amplecti. **IO.**
multi ardētius legunt: q̄ facta ē p̄tentio inter discipulos
xp̄i. **AM.** Si n. cōtēdebāt apli nō excusationi obredīt:
sed cautioni proponit. **Caueamus** q̄ ne i p̄ditōe aliq̄ iter
nos de plano possit eē cōtentio. **BE.** Potius autē vide-
amus: nō qd̄ carnales adhuc discipuli gesserint: sed quid
iussit spiritalis magister. **Sequitur.** n. Dixit autē eis: Reges
gentiū dñantur eorū. **CHR.** Gentiliū meminit: vt ex hoc
rez vituperādā oñdat. **Gentiliū** ē ambire p̄matū. **CIRY.**
Sed et blādi sermones eis offerunt a subditis. vñ sequit
Et q̄ p̄tēz hñt sup eos benefici vocant. Sed illi quidem
q̄i ex toties a sacris legibus huiusmodi subiacti moribz
vestrū autē culmen ē in humilitate. vñ sequit: Vos autē nō
sic: q̄ maior ē i vobis fiat sicut minor. **BASI.** Nō q̄ ex
tollat p̄fidēē dignitas: nō ab humilitatis beatitudine cor-
ruat. Illud autē nouit q̄ humilitas vera ministeriū pluri-
us ē. **Sicut.** n. q̄ pluribus ministrat vñ uenerat: et abstergit
cuiuslibet vulcris sanie: nō sumit ministeriū i cām elatōis
sic multo magis cui p̄misit sūt cure fraternoz: languoz: et
vt oīz mīnister redditorus p̄ oībus rōnez: cogitare oīz
et eē sollicitus. et sic qui maior ē: fiat sicut minor. **Decet** autē
et co:porale obsequiū ab his q̄ p̄sident offerri exemplo
dñi lauatis pedes discipuloz. vñ sequit. Et q̄ p̄cessor
ē sicut ministrator. Nō ē autē tñmēdū ne in subdito soluat hu-
militatis p̄positū: oīi ei a maioris se uis: et iūmātiōe pan-
dit humilitas. **AM.** Cōuendū ē autē q̄ nō oīs bonoz: et
centie studio humilitas definīt. **Pōt.** n. deferre alicui p̄
seculi gratiā potēte metū: vñlitate q̄ p̄mātiū: tua edificatio
querit nō alicuius bonoz: et iō vna dāt oībus forma snie
vt nō de p̄clatiōe iactantia sit: sed de humilitate p̄tentio.

BE. In hac tñ forma a dño tradita maiores nō minima
discretiōe opus hñt: ne. f. ad instar regū gentiū dñari sub-
iectis: seq̄ ab eis gaudeāt laudibus attolli. et tñ p̄ deliquē-
tiū vitia p̄gelū iusticie sint erecti. Ad verba autē exhortati-
onis suimet adiungit exemplū. vñ sequit: Nā q̄s maior ē
q̄ recubuit an q̄ min. Nōne q̄ recū. Ego autē i me. ve. sū: si. q̄
mini. **CHR.** q. d. Nō putes discipulū mi egere: te vero
nō illius. **Ego.** n. q̄ nullo egeo: quo vñ uersa egent celestia
et terrestria: ad ministeriālē gradū cōdescēdi. **THEO.**
Oñdīt autē se mīstrantē eis cū panē et calicē distribuit: cui
ministerij mētiōe facit rememorans eos si de eodē pa-
ne comederūt: et de eodē calice biberūt si ip̄e xp̄s oībus
ministrat: vñ debēt oēs sentire. **BE.** Vel loquē de mī-
nisterio quo fm̄ iō annē eorū pedes lauit dñs et mgr̄: quis
ē vñ o mīstrādī possint oīa q̄ i carne gessit intelligi: et suū
sanguinē se p̄ nobis effundere ministrando significat.

Vos autē estis q̄ p̄mansistis mecū in tentationi-
bus meis. Et ego dispono vobis sicut disposuit
mibi pater meus regnū: vt edatis et bibatis super
mensam meā in regio meo: et sedetis super thro-

nos duodecim iudicantes duodecim tribus israel.
THEO. Sicut dñs p̄ditiōi p̄nunciaturat vñ: sic disci-
pulis remanētibz eōrario bona p̄nunciat dices. Vos
autē estis q̄ p̄māsi. me. in tenta. meis. **BE.** Nō. n. inchoato
patientis: sed p̄seuerātia celestis regni glōria donat: q̄ p̄-
seuerātia q̄ p̄stantia seu fortitudo mētis vocat: dñm̄ ē
cūctaz cōuinā virtutū. filius q̄ dei secū p̄manēs i tenta-
tionibus eternū ducit ad regnū. **Si.** n. p̄lātati faciū sum
similitudini mortis eius: simul et resurrectiōis erimus. vñ
sedē. Et ego dispo. vo. si. dīspo. mibi pa. me. regnū. **BE.**
Regnū dei nō ē de hoc mūdo. Nō aut equalitas ad dñm̄
sed similitudinis emulatio est: solus enim christus plena
imago dei est: p̄pter exp̄ssam in se paterne grauitatis
vñtatem. Iustus autem homo ad imaginem dei est
p̄pter imitandam diuine conuersationis similitudinem
mūdū hūc dei cognitione cōtēnat: vñ et corpus christi
edimus: vt vite eterne possimus esse p̄icipes p̄ quod se
quit. **Ut edatis et biba. su. men. meā in regno meo.** Nō. n.
victus et potus nobis p̄mij loco spondetur: sed cōmuni-
catio grē celestis et vite. **BE.** Vel mensa p̄posita oībus
sanctis ad fruendū celestis est glōria vite: qua qui esturū
et sitiant iusticiam saturabuntur fruendo desiderato gau-
dio veri boni. **THEO.** Non autem hoc dixit quasi sta-
turis illic corporalibus escis: et quasi regno suo sensibili
futuro: erit enim illic angelica conuersatio sicut iudicis
p̄dixit. Sed et paulus dicit non esse regnum dei escam et
potum. **CIRY.** Sed ex his que sunt apud nos spiritalia
designat. nā p̄rogatiua quadam funguntur apud reges
terrenos: q̄ eis quasi conuine cōsident. Et humano ergo
iudicio ostendit: qui apud eū in primis bonozibus statu-
entur. **BE.** Hoc ē enim immutatio de terre excellit: vt qui
nunc humiles gaudent ministrare conseruis: tunc super
domini mensam sublimes: vite perpetue dāpibz alant.
Et qui hic in tentationibus iniuste iudicati cum domino
permanēt: illic cum eo super tentatores suos iusti iudi-
ces veniāt vñde sequit. Et sedetis super thro. xj. iudi. xj.
tribus israel. **THEO.** Hoc ē cōdemnantes et duodecim
tribus infideles. **AM.** Non autem. xj. throni tanq̄ aliq̄
corporalis sunt receptacula sessionis: sed quia fm̄ diuina
similitudines iudicat christus cognitione cordium: non i
terrogatione factorū: virtutem remunerans: impietatem
condemnans: ita apostoli in iudiciū spiritalē remanēt
remuneratione fidei: execratione p̄fidie: virtute errorem
redarguentes: sacrilegos odio persequentes. **CHR.** Nō
quid autem illic sedebit et iudas. Sed cōsidera q̄ lex ē
data a deo per hieremiam: Siquid boni promissio si se
searis indignus mulctabo te. Et ideo loquens cum di-
scipulis: non simpliciter promissit sed addidit. Qui p̄mā-
sistis mecū in tentationibus. **BE.** Ab eius ergo subli-
mitate promissit iudas excipitur. Nam et antequam hoc
dominus diceret exisse credendus est. Excipiuntur et illi
quicunq̄ auditis incomprehensibilis sacramenti verba
abierunt retro.

Aut autē dñs simoni. Simon ecce sathanas et
petiuit vos vt cribraret sicut triticū. Ego autē roga-
ui p̄ te vt nō deficiat fides tua. Et in aliquādo co-
uerfus: confirma fratres tuos. Qui dixit ei: Ene-
tecum paratus sum et in carcerem: et in mores ire.
Et ille dixit: Dico tibi petre: non cantabit bodie
gallus: donec ter abneges nosse me.

BE. Ne gloriarentur vñdecim apostoli: et suis viribz
tribuerent: q̄ soli pene inter tot milia iudeoz: ostēdūt eos
in tentationibus permansisse cum domino: ostēdūt eos
si non iuuantis se dñi cōtē opitulatiōe p̄tecti: eadem pro-
cella cū ceteris potuisse conterī. vñde sequitur. Aut autē
dominus simoni: Simon: ecce sathanas excipitur vos:
vt cribraret sicut triticū: idest exp̄petiuit vos tentare:

velut qui triticeū purgat ventilādo ꝑcutere. in quo docet nullius fidē a diabolo: nisi deo pmittere tēdari. **THEO.** Hoc autē petro dixit: eo q̄ fortior alijs erat: et sup̄bire potērat: in his q̄ promissa erant a christo. **CIRYL.** Vel ut ostēdat q̄ hoīes nihil exītes q̄tū p̄inet ad humanā nām et lubicū mētis nre nō decet: vt p̄cesse ceteris velūt: et iō omīssis ceteris venit ad petrū ceteris p̄elatū. vñ sequit: **Ego autē roga. p te vt nō deficiat fides tua.** **CHR.** Mō at dixit: **Ego p̄misi:** sed orauit: humiliter. n. loquēdū ad passionē. vt humanitatē demōstret. nā qui nō deprecatoe sed imperio dixerat. **Super hāc petrā edificabo ecclesiā meā.** et tibi dabo clauēs regni celoz: quō opus habebat oratione vt p̄citāt vnius hoīs aīam cohereret: **Nō autē dixit:** Rogauit. vt non neges: sed ne deferas fidē. **THE.** Nā r̄si paululū agitantus sis habes tū recōdiū semen fidei quīs deiecerit solia spūs tētoris: viget tñ radix. peti q̄ iathanas te ledere tāq̄ inuidēs tibi de mea dilectioe sed quīs egomet p te sim d. p̄catus: tu tñ delinques. vñ sequit: **Et tu aliquā tūc cōfir. fra. mos. q. d.** Postq̄ me negato plozaueris ac penitueris: corrobora ceteros: cuz te p̄ncipē apostolorū deputauerim. **Hoc. n. decet te qui me cuz robur es et petra ecclesie.** **Hoc autē intelligendū est nō solū de aplis q̄ tūc erāt: vt roborent a petro: s; et de oībus q̄ vīq; ad finē mūdi futuri sūt fidelibus: ne. i. aliquis credētū diffidat: videns eū q̄ cū est apostolus denegauit ac itēz p penitētiā obtinuit p̄rogatiua: vt eēt antistes mūdi. Admirare igit exuberantiā diuine patiētie: ne diffidere discipulū faceret: nō dū patrato crimine largit? ē veniā ac itēz ipm i apostolico gradu restituit dicens. **Confirma fratre tuos.** **BE. q. d.** Sicut ego tuā fidē ne deficiat orādo. p̄terit: ita tu infirmiores fratres ne de veniā desperet p̄fortare memento. **AM.** Caue ergo lactantiā: caue seculū. **Ille iubet p̄firmare fratres suos qui dixit.** **Oīa relinquit et secuti sum?** **BE.** Quia vero se dñs dixerat p si de petri rogasse cōscius ille p̄sentis affectus fideiq; seruētis: sed futuri casus nescius nō credit se vllaten? ab eo posse deficere. vñ sequit: **Qui dixit ei. Dñe te. pa. suz et in car. et in mor. ire.** **THEO.** P̄cē nimia qdē dilectioe flāmescit et impossibilia sibi pollicet. Decebat autē audito semel a veritate q̄ tentat? eēt nō amplius contendere. **Sed dñs videns eū p̄sumptuose loquētē: p̄mit tētoris specē. i. q̄ negaturus eēt. vñ sequit.** **Et ille dixit: dico tibi petre nō cāta bit hodie gallus: donec ter abneges nosse me.** **AM.** Petrus qdē r̄si spūs promptus corporis: tñ adhuc iūm? affectu denunciat dñm negaturus. Neq; n. poterat diuine p̄statiā itentiois eāre. Passio dñi emulos hz pares n̄ hz. **THE.** hic at magna doctrinā haurim? q̄ n̄ sufficit hūa nū p̄positū absq; diuino subsidio. **Petr. n. quīs seruens eēt: derelictus tñ a deo subplantatus fuit ab hoste.** **BA.** Sciendū at q̄ deo permittente timorati lapsum pauim? qñz ad fastas p̄cedētis remediū. **S; quīs idē videat esse delictū timorati et alioz: refert nō modicū: nā timoratus ex quibuscūq; insidiis et pene put voluit peccauit. Alij vō nullā gerendo curā neq; sui neq; dei peccāt: nō distinguēt inter peccare et agere virtuose. vñ reor: et iustionis modū i eis debere fore diuersū. nā timoratus quodā iūa mine indigens: et circa eādē rē erga quā peccauit iussa debet p̄ferre. Alij vero cū totū bonū aīe destruxerint: a filigi et moueri et p̄ceptis subijci debēt: quousq; ratū sit illis deū iustū iudicē eē et cōtremiscāt. **AVG.** de con. euange. **Hoc autē qdē hīc dī de petri negatione p̄dicta oēs quidem euangeliste cōmemorat: sed nō oēs ex vna eadēq; occasi one sermones ad eā p̄memoriā dā veniūt. nā matheus et marcus eā subnequūt postea q̄ dñs egressus ē ex illa do: mo vbi manducauerāt pasca lucas vero et iohannes anq̄ inde esset egressus. Sed facile possemus intelligere aut illos duos ea recapitulādo posuissē: aut istos p̄occupando: nisi magis moueret q̄ tā diuersa nō tñ verba: sed etiā sententias dñi p̄cēntū: qbus p̄mouus petrus illā p̄sum******

ptionē p̄ferret: vel p̄ dñō vel cū dñō mori: iēdū vt magi cogant intelligi ter cum expressisse p̄sumptionem suam diuersis locis sermonis christi: et ter illi a dñō responsum: q̄ cum ante galli cantū ter esset negaturus.

Et dixit eis. Quando misi vos sine sacculo et pera et calciamentis nūquid aliqd defuit vobis: At illi dixerūt: Nihil. Dixit ergo eis: **Sed nūc q̄ hz sacculū tolla: similiter et perā.** Et q̄ nō hz vēdat tunīcaz suā et emat gladiū. **Dico. n. vobis quā adhuc hoc qdē scriptū ē oīz ipleri i me: et cū iniq; deputatus ē.** Et n. ea q̄ sūt de me finē hñt. At illi dixerūt. **Dñe ecce duo gladij hic.** At ille dixit eis: **Satis ē.**

CIRYL. P̄dixit autē dominus petro q̄ euz esset negaturus: tempore. i. sue captiōis. Sed quia semel facta ē mentio de captione eius: p̄sequenter nunciat superueniēte contra iudeos conflictū. vñ dicitur: **Et dixit eis. Quā misi vos sine sacculo et pera et calciamentis nūquid aliqd defuit vobis: Miserat. n. saluator: factos apostolos p̄dicare ciuitatibus et oppidis regnum celozum: p̄cipiens vt euntes nullius corporalium curam gererēt: sed in eo totam spem viuendi reponerent.** **CHRY.** Sicut autem que docent nature circa p̄ncipiū quidem manus suas supponentes: attentius sustentant suos discipulos: postea plerūq; manum abstrahentes iubent vt sibi opitulentur: quānimmo et paululum emergi p̄mittunt: ita et christus fecit discipulis. In exordijs quidem p̄stō in cunctis eis aderat: parans eis vberime affluentiaz omnium. vñ de sequitur. At illi dixerunt: **Nihil.** At vbi oportebat et p̄prias vires ostendere: subtraxit eis aliquantulum gratiam: iubens eis ex se nonnulla peragere. vñ de sequitur: **Dicit ergo eis: sed nunc qui habet sacculū quo. i. portatur pecunia. Tollat similiter et peram. qua. i. portatur cibaria.** Et quidem quando nec calciamenta nec quā habebant: nec baculum nec es: nullius passi sunt penuriā vt autem marcupiū concessit eis et peram esurire vidēt vt sūre et nuditatem pati: ac si eis diceret. **Hactenus cuncta vobis vberime affluebant: nunc autem volo vos et inopiam experiri: ideoq; non addico necessitati p̄stine legis: sed mando et loculum habere et peraz.** Poterat autē et deus vīq; in finem eos in tanta cōstitueret copia: sed noluit ob multas causas. primo quidem vt nihil sibi tribuerent: sed recognoscerent totum emanasse diuinitus. secundum vt moderari sibi sciant. tertio ne maiora de se opinentur. horum igitur causa permittens eos incurrere multa inopinatorum relaxauit prioris legis rigorem: ne grauis et intolerabilis fieret eis vita. **BEDA.** Non enim eadem viuendi regula persecutionis quā pacis tempore discipulos informat: missis quidem discipulis ad p̄dicandum: ne quid tollerent in via p̄cepit: ordinans scilicet vt qui euangelium nunciat de euangelio viuāt. Instante vero mortis articulo: et tota illa gente pastorem simul et gregem persequente: congruam tempore regulam decernit permittens vt tollant victui necessaria: donec sopita insania persecutorum tempus euangelizandi redeat. vbi nobis quoq; dat exemplum: iuxta nonnunquam causa instante: quedam de nostri p̄positi rigore posse sine culpa intermitteri. **AVGV.** contra faustum. Nulla ergo instantia p̄cipientis sed ratione dispensantis pro temporum diuersitate p̄cepta vel consilia vel permissa mutatur. **AM.** Qui autem ferire prohibet: cur emere gladium iubet nisi forte vt sit parata defensio: non vltio necessaria: et videre potuisse vindicari sed noluisse. vñ de sequitur: **Et qui non habet scilicet sacculum. Tendant tunīcam suā et emat gladium.** **CHRY.** Quid est hoc: q̄ dixerat: **Siquis te p̄cusserit i dextera gena: vertas ei et alia nunc armat discipulos: et solo gladio: nā si penitus arma re decebat: non solum oportebat gladium possidere: sed**

7 scuta 7 galeas. Sed 7 si mille butusmodi possiderent arma: pro tot insulibus 7 insidijs populor: tyrannor: vbiu: nationu: qualiter. xj. pparerent: 7 ex solo aspectu agminu: no ptemiscerent: nutriti in stagnis 7 fluuijs. No g putemus cu iussisse vt gladios possiderent: sed p gladios i nunt ininectes insidias iudeor: vn sequitur. Dico. n. vo. qm adhuc hoc qd scriptu e oportet impleri i me: Et cu inids de putatus e. THEO. Cu. n. ipe inter se supra de prerogatiuis ptenderunt. No e inqt ipsi prerogatiua imo periculo ru excidiu. na ego magister vester ducor ad mortem no ho norabile cu ipis deputatus. Eteniz ea que sut de me. f. pdicta fine hnt. i. i. plectione. Volens g violen insulm innuere: meminit gladij nec proius reuelauit: ne tangerentur accidia: ne proius obicuit: nec repentinis aggressib' flu. ctuarer. sed postea recolens mirarent: quo se ipsuz pceci uz exhibuit passioni p salute humana. BASI. Uel dñs no iubet portare marisupij 7 perā 7 emere gladiu: sed p. dicit futur: q. f. apli obliu tpe passionis donozuz 7 legis dñi auderet sumere gladios. septus. n. scriptura vti tpe ratina fmonis specie loco pphetie. In plurib' m libris non inuenitur: accipiat: tollat: vel emat: sed tollit 7 emet. THEO. Uel per hoc p. nunciat eis q. incurrerent famez 7 sitim: qd inuit p perā: 7 aduersitates no nullas: qd inuit p gladiu. Uel aliter: qd dñs dicit: Qui hnt faculu tollat si militet 7 perā. videt sermo ad discipulos fieri: sed reue. ra respicit quilibet iudei psonā. q. d. Si q. iudeor: abudat facultatibus cogestis oibus fugiat. Si aut quis vlti ma oppressus pcnuria colit regione: hic et amicu vdat 7 gladiu emat. Inuadet. n. eos itolerabilis ipetus pugne vt nihil ad resistendu sufficiat. Deinde pandit hoz malo. ru cam: q. f. passus e penā. pphanis obitā cu latronib' crucifixus. Et cu ad hoc puctu fuerit: sumet sine verbum dispensatiōis. Persecutoribus aut accidit q. a pphetis ff pdicta. Hec igitur dñs pdixit de futuris regioni iudeor: sed discipuli no intelligebat pfunditate dictor: putantes obfutu: pditoris insulm gladijs opus eē. vn sequit: At illi dixerunt: Dñe ecce duo gladij hic: At ille dixit eis: Satis e. CHR. Et quidē si humano eos volebat vti auxilio nec cetū sufficeret gladij: q. si nolebat eos vti hūano sub sidio: etiā duo supuacui sūt. THE. Roluit g dñs eos re prehendere quasi no intelligetes: sed dices satis e: eos di misit. Quidā at dicit dñz ironice dixisse: Satis e. q. d. ex q duo sūt gladij sufficientes nobis ad tantā multitudinē: qta nos debet inuadere. BE. Uel duo gladij sufficiūt ad tes timonium sponte passi saluatoris: vnus q. 7 aplis auda. ciā p dño certadi 7 dño virtutē medicadi doceret ineffe: alter q. nequaq. vagina exēptus: oñderet eos nec totū qd pomere p eius facere defensione pmissos. AM. Uel q. lex referre no veter: fortasse petro duos gladios offerenti satis esse dicit: quasi licuerit vsq. ad euāgelij: vt sit in le. ge equitatis crudicio: i euāgelio bonitatis pfectio. Et et gladius spiritalis vt vēdas pñmonij 7 emas verbū quo mētis penetrallia vestiunt. Et et gladius passionis: vt exu as corpus: 7 imolate carnis exuiss emas tibi sacra cozo na martyrij. Mouet adhuc q. duos gladios discipuli p tulerūt ne forte vnū noui: vnū veteris testamēti sit: quib' aduersus diaboli armamur insidias. Deinde dicit dñs: Satis est: q. si nil desit ei quā vtriusq. testamenti doctrina munierit.

Et egressus ibat fm consuetudinem in mon te oliuari. Secuti sunt aut illi 7 discipuli. Et cu p uenisset ad locū dixit illis: Orate: ne itretis in teta tionē. Et ipe auulsus ē ab eis quantū iactus ē lapi dis 7 positus genibus orabat dices: Pater si vis trāffer calicē istum a me. Verū tamen non mea vo lūtas: sed tua fiat.

BE. Tradēdus a disciplo dñs pfecti secessus locū quo

facilime reperiri possit adit. vn sequit: Et egressus ibat scd p sue. i. mō. oli. Ciry. De die nāq. puer sabab bier solymis: obscura vero nocte succedere in mōte oliuaz: cu suis puerabat discipulis. vn subdit: Secu. sūt aut. i. 7 ol. BE. Pulchre aut sui co: poris mysterijs ibutos i mōte oliuaz discipulos educit: vt oēs in morte sua baptizati sancti pūs charismate pfirmados esse designet. THE. Post cenā at nequaq. inertia 7 iocus 7 somnus occupa dñz: s. oio 7 doctrina. vn sequit. Et cu pue. ad lo. d. illa Orate ne itretis in ten. BE. Impossibile qd ē humanis aiaz no tētari: vn no ait: Orate ne intrēini: s. orate ne itre tis i tētationē hoc ē ne tētatio vos supet vltima. Ciry. Sed ne solis verbis eis pdesset: pcedēs paululu oratu vn sequit. Et ipe auul. ē ab eis q. tū iact' ē lapidis: vbi i uenies cu semoti orātē: vt discas q. aio attero 7 corde q. eto colloquēdū ē cu deo sublimi. Non aut q. egē alieni suffragij pñibus insisterat: q. ē oipotēssima virt' pñis: s. vt discam' no eē i tētatiōib' dozmītādū: s. mag' oionē i sūstēdū. BE. Sol' ē orat' p oib' q. sol' erat passus' p oib' significas tū oionez suā q. tū 7 passionē a nra dultare. AVG. de que. euan. Auulsus ē autē ab eis q. tū iact' ē lapidis taq. typice admonuerit: vt i cu dirigeret lapidē i. vlt ad ipm pduceret intētiōem legis q. scripta erat in lapide. GRE. nifenus. Quid aut sibi vult flex' genuū de quo dicit post. gen. ora. hūanus qd ē vsus ē. pnos terre suppli care maiorib': scō oñdētes fortiores eē q. rogāt. Palā ē aut humanā nāz nihil hīe deo pdignū. Et iō bonozū signa q. iuicē exhibem': fatētes nos humiliores eē respe ctu excellētie primī: trāspūsim' ad obsequiā icōpabūlis nē vn ille q. nros lāguozes portauit: ac p nobis itercessit p hoiez quē supsit genu flectit orādo: faciēs nō ē supbiū oiois tpe: s. p oia hūilitati pfo: mādū: q. deus supbis re sistit: orat at humilib' grāz. CHR. Quilibet aut ara ver bis 7 opib' oñdit ab eo q. docet: q. g dñs venerat docere nos q. libet vtutē: ob hoc eadē dicit 7 facit. vn q. iusserat vbiis orare: ne itretis i tētationē: hoc ē ope docet. BE. n. Dices: P. si vis trāf. ca. istū a me. No dicit: Si vis. q. ignorās an pti placeret. neq. n. magis ardua cognitio ē ac cognitioē paterne substantie quā ipe sol' pspicaciter no uit s. illd. Sic nouit me p. ego noui pñez: neq. hoc tū q. si respuēs passionē. Qui. n. pminat' ē discipulo volenti ei' passionē ipedire vt sathanā cū vocaret post multa p conia: q. lter crucifigi nolebat. Cur igit ita dicit ē: cōlato res quantū erat audire: q. deus ineffabilis: q. quēlibet in tellectū trāscēdit voluit vteq. subire virginē: lac sūgere 7 humana queq. pati. Qm g fere incredibile erat qd erat futur: pmo qd emisit pphetas hoc nūciātes: postea ipse idutus carne veniens vt nō phāasma putaret: pmitit car nē ferre nāles defect: cefurire: sitire: 7 dozmire: laborare: affici: 7 anxari: ob hoc 7 recusat mortē verā hūanitatez demonstrās. AM. Dicit g. Si vis trāffer a me cali. istū q. hō mortē recusās: q. si de' sniaz suā suās. BE. Uel trāfferi a se calicē postulat. no qd ē timore patiēdi: sed mia pñis populi: ne ab illo bibat calicē ppinatū. vn 7 signat' nō dicit: Trāffer a me calicē: s. calicē istū: hoc ē populi inde ozū: q. excusatiōez ignorātie hīe nō pōt: q. me quidē van cīnant. DION. Alexadrus. Uel q. dicit: Trāffer cali cē istū a me nō ē hoc: nō adueniat mibi: nisi. n. aduenerit trāfferri nō poterit. Igit vt sensu iā presentē: cepit affici 7 trāstari 7 quasi iā ppiquāte eo dicit: Trāffer calicē hūc. Sicut. n. q. pterit: nec intacte ē nec pmanēs: sic 7 saluato: leuiter inuadētez tētationē flagitat pelli: 7 hoc ē nō in trare in tētationē: qd cōsulit eē orandū: pfectissimus aut modus tētatiōis euitandī manifestatur cū dicitur. Uerū tamē nō mea voluntas: sed tua fiat. deus. n. in expertus ē maloz. Vult aut nobis bona largiri supra id quod peti mus vel intelligimus: ergo perfectam voluntatem pario quā ipse nouerat: petis fortiri effectuz: que eadē ē 7 tua se cunduz deitatez. Renuit aut impleri humanā voluntatez

quam dicit suaz: paterna voluntate minoris. **ATHA.** Semini enī hic velle ostendit: alterū quidez humanum quod ē carnis: alterū vero diuinū: humanitas. n. ob carnis fragilitates recusat passionē: sed diuinus eius affectus affectanter eam subiit: eo qd non esset possibile eū detinere a morte. **GRE.** nisenus: Appollinaris autē asserit qd xps nō habuit in terrenam naturāz propriā voluntatē sed solū in xpo ē voluntas dei: qui de celo descendit. Dicit ergo quā voluntatē vult dñs nequaq̃ euenire: Neq̃ enīz dicitas aufert ppriāz voluntatē. **BE.** Appropinquas ē passioni saluatoris: infirmantiū in se vōcēz sumpsit: vt cū hoc immet quod fieri volumus: sic per infirmitates petāz: mō: vt non fiat quatenus per fortitudinē parati simus: vt voluntas p̄dicioz nōstri ētra nostrā voluntatē fiat.

Apparuit autē illi angelus de celo cōfortās eū. Et factus in agonia plūius orabat. Et factus est sudor eius sicut gutte sanguinis decurrentis in terram. Et cū surrexisset ab oratione et venisset ad discipulos suos: inuenit eos dormientes p̄ tristitia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite et orate: ne in t̄ctis in tentationem.

THEO. Ut nobis innotesceret orationis virtus: quatenus cū in aduersis p̄ponam orans dñs ab angelo cōfortat: vt dicit: Apparuit autē illi angelus de celo cōfortās eū. **BE.** Alibi legim⁹ qd angeli accesserūt et ministrabāt ei. In documēto ergo vtriusq̃ nature angelī: et ei ministras: et cū p̄fortasse dicunt. Creator. n. creature sue nō eguit p̄sidio: sed homo factus: sicut pp nos tristis ē: ita pp nos p̄fortat. **THEO.** Quidā autē dicit: qm apparuit ei angelus gloriificas eū et dicens: Domine tua ē virtus. tu nāq̃ potes contra mortē et infirmū genus humanū liberare.

CHRY. Et qd nō phantastice sed vere nostram carnē suscepit: vt approbet dispensationis veritatē: et opilet hereticos: oza: queq̃ humana sustinet. Sequitur. n. Et factus in agonia plūius orabat. **AM.** Hōzēt pleriq̃ hoc loco: qui tristitia saluatoris ad argumētū inolite potius a principio q̃ susceptē ad tps infirmitatis inclinant. Ego autēz non solū excusandū non puto: sed nūq̃ magis pietatem eius maiestatemq̃ de miror. Minus. n. ptulerat mihi: nisi meū suscepisset affectū. Suscepit. n. tristitia meā vt mihi suā leticiam largiret. Confidenter tristitia nomino: quia crucē p̄dico. Debit ergo dolore suscipere: vt vinceret. Neq̃. n. habēt fortitudinis laudē qd stupore magis vulneraz tolerat qd dolorem. Nō ergo voluit crudire: quēadmodū mortē: et qd est amplius: future mortis mesticiam vinceremus. Doles ergo dñe non mea: sed tua vulnera. Infirmitas ē. n. pp delicta nostra: et fortasse tristis ē ideo qd post ade lapsus tali transitu nobis erat ex hoc seculo recedēdū vt in mōt eēt necesse. Nec illud distat a vero. S3 tristis erat p̄ persecutoribus suis quos sciebat i malis sa crilegij penas daturus. **GRE.** xliij. moza. Appropinquante ē morte nostre mētis in se certamen expressit: qui vīm quandā terroris ac formidinis patimur: cum per solutionem carnis eterno iudicio propinquamus nec imerito: quoniam anima post pusillūz hoc inuenit quod i eternum mutare non possit. **THEO.** Quod autē humane nature foret p̄missa oratio: non autem diuine vt dicunt arriani. patet ēt ex eo quod subdit. Sequit. n. Et factus. eius sicut gutte sang. decurrentis in terram. **BE.** Nemo sudore hūc infirmitati deputet: qd contra naturam est su dare sanguinē: sed potius intelligat per hoc nobis declarati qd effectus iam sue p̄cis obtineret: vt s. fidem discipulorū quam terrena adhuc fragilitas arguebat: suo sanguine purgaret. **AVG.** in sentent. prosperi. Orans etiam cum sudore sanguineo dominus significabat de corpore suo toto quod ē ecclesia manatura martyria. **THEO.** Et hoc p̄ouerbialiter dicitur de eo qui vehementer su-

dauit: qd sudauit sanguinem. Volens igitur euangelista innuere qd grossis sudor guttis maderat: sumit guttas sanguinis ad exemplum. Post hoc autē innuens discipulos dormientes p̄ tristitia improperat eis: simul admonens vt orarent. Sequit enīz: Et cū surrexisset ab orati. et venisset ad discipulos inuenit eos dormientes p̄ tristitia. **CHRY.** Erat enim intempestus noctis: et discipulorum oculi p̄ angustia p̄mebant: et erat somnus non torporis: sed meroris. **AVG.** de concor. euangelist. Non autē expressit hic lucas quōta oratione dominus ad discipulos venerit: nihil tamen hoc mattheo et marco repugnat. **BE.** Demonstrat autē dominus consequenter: qd p discipulis orauerit: quos monet orationum suarum vigilando: et orando existere participes. Sequitur enim. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite et orate ne in t̄ctis in tentationem. **THEO.** Hoc ē ne a tentatione superent. Hoc enim est non inducti in tentationem: non demergi ab ea. Vel simpliciter nos iubet orare: vt tranquilla sit nostra vita: nec immergamur in aliquod molestum. Diabolicum enīz est et superbum quēq̃ se in tentationem precipitare vnde et iacobus non dixit. Ingitte vos in tentationes: sed cum incideritis: omne gaudium estimare: de inuito voluntarium facientes.

Adhuc eo loquēte: ecce turba: et qui vocabatur iudas vnus de duodecim antecedeat eos: et appropinquauit iesu: vt oscularetur eū. Iesus autēz dixit illi: Iuda osculo filii hoīs tradis? Uideres autē hi qui circa ipsum erāt qd futurū erat: dixerūt ei. Domine: si percutimus in gladio: Et percussit vnus ex illis serui principis sacerdotū: et amputauit auriculā eius dexteraz. Respondens autē iesus ait. Eunite vsq̃ huc. Et cū tetigisset auriculā ei: sa nauit eū. Dixit autē iesus ad eos q venerant ad se principes sacerdotū et magistratū templi et seniores. Quasi ad latrones existis cū gladijs et fustib⁹. Cū quotidie vobiscū fuerim in templo nō extendistis manus i me. Sed hec est hora vestra et potestas tenebrarum.

GLO. P̄missa oratione christi: subicitur de eius produtione: qua a discipulo proditur. Dicitur enim. Adhuc eo loquente ecce turba et qui vocabatur iudas vnus de duodecim antecedeat eos. **CIRYL.** Dicit autē q vocabatur iudas: quasi nomē eius habens exosū: addit autē vnus de xij. ad significantiā nequitie proditoris. Nā qui honoratus fuerat eque apostolis factus ē occasiois causa in xpm. **CHRY.** Sicut enim insanabilia vulnera nec austeris medicamentis obediūt: nec demulcentibus sic anima vbi semel est captiuata: nō ipsa dederit cuiq̃q̃ peccato nullū emolumentū ex admonitionibus consequetur: et quod iude accidit a proditōe non cessant: quū omnimodo doctrine esset a xpo cohibitus. vnde sequitur: Et appropinquauit iesu vt oscularetur eum. **CIRYL.** Immemor enīz glorie xpi: putauit forsitan posse latenter agere: ausus precipuū dilectionis signum: organūz efficere doli. **CHRY.** Non autē discedendū est a fratribus admonitione: quāq̃ nihil propter nostra verba cueniat: nam et rīauli et si nullus hauriat fluunt: et si forsitan non persuaseris hodie: poteris forsitan cras. Piscator enim per totaz diez vacua trahens rethia circa sero piscem capit. vnde dominus: et si sciret iudam non conuertendum: non desistit facere: que sua intererat. Sequitur enim: Iesus autēz dixit ei Iuda osculo filium homi. tradis? **AM.** Per interrogationem pronūciandū puto: quasi amantis affectu corripit proditores. **CHRY.** Propriū autē nomen ponit: qd magis dolentis erat et reuocantis qd p̄uocati ad iram.

AM. Dicit autem Osculo tradis hoc est amoris pignore vulnus infligitur: et pacis instrumentum moribus irrogas: Seruus dominus: discipulus. prout magister: electus auctor. CHRYS. Non autem dicit: Tradis magistrum tuum: dominum tuum benefactoris: sed filium hominis. Hoc est mansuetus et mitis: qui si non esset magister et dominus: quia in tam suauiter erga te gessit: non esset a te prodendus. AM. Magna o domine significatio patris: magna disciplina virtutis: et ipsius proditoris aperitur et adhuc patientia non negatur. Ostendit deum quem prodideret: deum occulta manifestat. ostendit quem traderet: deum dicit filium hominis: quia caro non diuinitas comprehenditur. Illud in plus cofutatur ingrati qui eum tradiderit: qui cum esset dei filius. propter nos filius hominis esse voluisset. quod propter te suscepit ingrati quod tradis hypocrita. AVG. Hoc ergo dominus cum traderetur primo dixit quod ait lucas: Iuda osculo si. hominibus. Deinde quod mattheus: Amice ad quid venisti. Deinde id quod iohannes memorat. Quis queritis. AM. Osculatus est autem eum dominus non quo simulare nos doceat: sed ut neque proditoris refugere videretur: et plus afficeret proditoris cui amoris officia non negaret. THEO. Zelantur autem discipuli et gladios euaginat. vnde sequitur. Quidem autem hi qui circa ipsum erant quod futurum erat: dixerunt ei. Domine si percussimus in gladio. Sed qualiter habent gladios: quia mactauerant agnum: et a mensa discesserant. Alii autem discipuli querunt an percuterent: sed petrus ubique feruens pro domino persuasionem non expectat sed percussit seruum pontificis. vnde sequitur. Et percussit vnus ex illis seruum. prout in. sacer. et amputa. auricu. eius dexteram. AVG. de con. euan. Qui percussit et iohannes petrus erat quem autem percussit malchus vocabatur. AM. Eruditus. n. in lege petrus promptus affectu: qui sciret phinees reputatus ad iusticia quod sacrilegos peremisset: percussit principis seruum. AVG. de con. euan. Deinde lucas dicit: Respondeo autem iesus ait. Sinite vsque huc. Et hoc est quod mattheus commemorat: Conuertere gladium tuum in locum suum. Nec moueat quasi peritum sit: quod lucas hic dicit dominum respondisse: Sinite vsque huc: quasi post istam percussione ita dictum fuerit: ut placuerit ei vsque huc factum: sed amplius fieri noluerit: cum in verbis que mattheus posuit: intelligat potius totum factum quo vsus est gladio petrus domino displicuisse. Illud enim verum est: quod cum interrogassent dicentes. Domine si percussimus in gladio: tunc respondit: Sinite vsque huc. i. non vos moueat quod futurum est: permittendi sunt huiusmodi progredu hoc est ut me apprehendat et impleant que de me scripta sunt. Non. n. diceret. Respondens autem iesus: non ad interrogationes eorum responderet: non facto petri. Sed inter moras. verborum interrogantium dominum: et illius respondens: Petrus auditate defensionis percussit. Sed non potuit simul dici que simul fieri potuerunt tunc sicut dicit lucas sanauit eum: qui percussus erat. Sequitur enim et cum tetigisset auriculam eius sanauit eum. BEDA. Numquam pietatis sue dominus obliuiscitur. Illi iusto morte interit iste persequentis vulnera sanat. AM. Sed cum dominus vulnere crucientis dederit: mysteria diuina subiecit: ut seruus principis mundi non nature conditio: sed culpe auris vulnus exciperet: qui non audisset verba sapientie. Aut si petrus volens percussit aurem: docuit quod aurem in spem habere non deberet: quam in mysterio non haberet. Sed quare petrus: quia ipse ligandi et soluendi adeptus est petreus. et ideo tollit gladio spiritali aurem interiorem male intelligentis. Sed dominus ipse refundit auditum demonstrans et ipsos si peruerant posse sanari qui in passione domini vulnerati sunt: eo quod opere peccati fidei mysterijs ablatur. BE. Vel seruus iste populus est iudeorum: principibus sacerdotum idebitur macipat officio: quod in passione domini dextera auriculam. i. spiritalem legis intelligentiam perdidit: que. f. auris: Petri gladio deciditur: non quod ille sensus intelligentiam audientibus tollat: sed diuino ablatu iudicio negligentibus pandat. Vnde eadem dextera auris in his qui in eodem populo crediderunt diuina dignatione pristino est restituta officio. Sequitur. Dixit autem iesus ad eos qui venerant

ad se principes sacerdotum et magistratum templi et seniores. Quasi ad laironem exiit cum gladio et fustibus. CHRYS. Accesserunt. n. nocte timentes multitudinis impetum: et dicit: quid vobis opus erat his armis in eum qui vobiscum est semper: et hoc est quod sequitur: Cuius quoniam vobiscum fuimus in templo non extenditis manus in me. CHRYS. Ubi non icipit dominus pides iudeorum quod non sibi mature paruauerat istas mortis: sed arguit eos quod temere opinati sunt eum se inuasisse ipso iusto: ac si dicat: Tunc non cepit me perire: nolens enim: et nec nunc possitis: nisi me sponte reitris subiret: paruum tempus concessum est vobis excedende in me vestre superbie patre votis meis fauente. Dicit etiam quod hoc potestas est tenebris data. i. diabolo: et iudeis insurgendi in christum. Et hoc est quod subdit. Et pias tenebris. BE. q. d. Ideo aduersus me in tenebris congregamini: potestas vestra qualis contra lucem mundi armamini tenebris est. Queritur autem quomodo iesus principes sacerdotum: magistratus templi: et seniores qui ad se venerant alloqui dicatur: cuius apud alios euangelistas non ipsos videmus: verum in atrio capite expectantes ministros ministris perhibeant. Sed huius contrarietati respondetur: quod illi non per se ipsos: sed per eos quos miserunt ad apprehendendum christum in sue iussionis potestatem venerunt. COPREHENDENTES autem eum: duxerunt ad domum principis sacerdotum: petrus vero sequebatur eum a longe. Accenso autem igne in medio atrii: et circumfidentibus illis: erat petrus in medio eorum. Quis cum vidisset ancilla quedam sedente ad lumem: et cui fuisset intima dixit. Et hic cum illo erat. At ille negauit eum dicens. Mulier non noui illum. Et post pusillum alius videns eum dixit. Et tu de illis es. Petrus vero ait. Homo non sum. Et interuallo facto quasi hore viuis: alius quidem affirmabat dicens. Vere et hic cum illo erat: et galileus est. Et ait petrus: Homo nescio quid dicat. Et continuo adhuc illo loquente cantauit gallus. Et conuersus dominus respexit petrum. Et recordatus est petrus verbi domini: sicut dixerat: quia per usque gallus cantet ter me negabis. Et egressus foras petrus fleuit amare. AMBRO. Non intellexerunt infelices mysterium venerati sunt tam clementem pietatis affectum qui etiam hostes suos non passus est vulnerari. Dicitur enim: Comprehendentes autem eum duxerunt ad domum principis sacerdotum. Cuius legimus teneri iesum: caueamus ne perueniamus eum teneri finem diuinitatem: et inuitum quasi infirmum: tenetur enim et ligatur finem corporis veritate. BE. Princeps autem sacerdotum capiam significat: qui et iohannes erat pontifex anni illius. AVG. de con. euang. Sed primo ad annam ductus est ioseph capite: sicut iohannes dicit quod ad capiam: ut mattheus dicit. Marcus autem et lucas non meminerunt dicunt pontificis. CHRYS. Ideo autem ducitur ad domum pontificis: ut de consensu principis sacerdotum singula queque facerent. illuc enim omnes conuenerunt christum preloantes: magnus autem seruus: petri ostenditur qui non aufugit: cum alios fugientes vidisset. Sequitur enim. Petrus vero sequebatur eum a longe. AM. Bene a longe sequebatur iam proximus negatur: neque enim negare potuisset si christo proximus adhaesisset: sed in hoc se reuerendus quod dominum non reliquit: etiam cum timeret metus nature est cura pietatis. BE. Quod autem ad passionem cunctum dominum a longe sequitur petrus: significat ecclesiam secuturam quod est imitatura passionem domini: sed longe differenter. ecclesia. n. pro se patitur: at ille pro ecclesia. AMBRO. Iam autem in domo principis

episcopis sacerdotum ignis ardebat. unde sequitur: Accen-
 aures igne in me: atque circū. il. erat pe. in me. corp. Accen-
 su petrus ut calefaceret se: quod clauso domino calor men-
 tis iam in eo refrigerat. **CHRY.** Tradite enim erat pe-
 tro claves regni celorum: credenda erat ei populorum innume-
 ra multitudo: que esset inuoluta peccatis. Erat autem petrus
 paulo durior: sicut truncata serui principis sacerdotum de-
 clarat auricula. Hic igitur tam durus: tanquam seuerus: si donum
 non peccandi fuisset adeptus: que venia commissis popu-
 lis donaretur: queque diuina prouidentia permisit: quod primo
 ipse laboraret in peccatis: quo erga peccantes durior sen-
 tentia: propter calidum intuitu temperaret. et cum se calefacere
 vellet ad prunas: accessit ad eum puella de qua sequitur: Quae
 cum vidisset ancilla quedam sedentem ad lumē: et uisus fuisset
 innuere dixit: Et hic cum illo erat. **AM.** Quid sibi vult quod
 primo eum prodit ancilla: cum viri utique magis potuerint eum
 recognoscere: nisi ut iste seipsum peccare in nece domini vi-
 deret: ut iste seipsum redimeret per domini passionem. **Pe-**
 trus autem proditus negat: malo enim negasse petrum quam domi-
 num seculisse. unde sequitur. At il. nega. di. Mulier non
 noui illū. **CHRY.** Quid ais o petre: Uox tua repente
 mutata ē: os enim plenū fidei et amoris: nec tamen mulieris pro-
 conuersum est: non tibi flagella: nondum sunt admota torme-
 ta: qui te interrogat: nullus ē eorum qui auctoritate sui possit
 formidine incutere conscientiam. mulier te simplici voce inter-
 rogat: et loque nec proditura confessus: nec tamen mulieris pro-
 cella ostentat: uile mancipium. **AM.** Sed ideo negauit
 petrus quod promissit incaute: non negat in morte: non in tem-
 plo: non in sua domo: sed in pretorio iudeorum. Ibi negat: ubi
 iesus ligatus est: ubi ueritas non ē. Negans autem dicit:
 Non noui illū. temerarius quippe erat: ut diceret quia non
 uerat eum: quae mens humana non potest apprehendere:
 nemo enim. non uisus nisi pater. Rursum secunda uice negat
 ipsum. Sequitur. n. Et post pusillum alius uidens eum dixit.
 Et tu de illis es. **AVG.** de concor. euange. intelligitur
 aut quod in hac secunda negatione a duobus est compella-
 tus: ab ancilla. scilicet quia commemorant matheus et marcus:
 et ab alio quod commemorat lucas. Hoc ergo quod hic lu-
 cas dicit: et post pusillum iam egressus erat ianuam petrus
 et primum gallus cantauerat ut marcus dicit. Jam redie-
 rat: ut quemadmodum dicit iohannes: ad focum stans iter-
 negaret: de qua negatione sequitur. Petrus uero ait o ho-
 mo non sum. **AM.** Maluit enim se negare: quod christum
 aut quia uidebat negare christi societatem: utique se nega-
 uit. **BEDA.** In hac autem negatione petri dicimus non so-
 lum ab eo negari christum qui dicit eum non esse christum
 sed ab illo etiam qui cum sit negat se esse christum. **AM.**
 Tercio quoque interrogatur. Sequitur enim: Et inter. ra.
 qua. ho. unus: alius qui. affir. di. Uere et hic cum illo erat
AVG. de concor. euangelii. Quod matheus et mar-
 cus dicunt post pusillum: quum esset hoc temporis mani-
 festat hic lucas dicendo: Et intervallo facto quasi hoc uer-
 de hoc autem intervallo tacet iohannes. Item quod matthe-
 us et marcus non singulari sed plurali numero enunciat
 eos qui cum petro agebant: cum lucas et iohannes unum
 dicant: facile est intelligere: aut pluralem numerum pro sin-
 gulari usitata locutione usurpasse matheum et marcum:
 aut quod unus maxime tanquam qui eum uiderat affirmabat: ce-
 teri autem secuti eius fidem petrum simul uigebant. Iam
 uero illud quod matheus ipsi petro dictum asseuerat.
 Nonne te uidi in orto: Marcus autem et lucas inter se il-
 los de petro locutos: aut sententiam intelligimus tenuisse
 eos: qui compellatū dicit petrum. tantum enim ualeat quod
 de illo coram illo dicebat: quum si illi diceret: aut utroque
 modo dictum: et alios hunc: alios illum modum com-
 morasse. **BE.** Subdit autem. Nam et galil. ē. non quod alia
 lingua galilaei: quia loquerent hierosolymite: quod utrique
 fuerunt hebrei: sed quod unaqueque prouincia et regio suas
 habendo proprietates: usitatum loquendi sonum vitare

non possit. Sequitur et ait pe. o homo nescio quid dictus.
AM. Hoc ē sacrilegia vestra nescio: sed nos excusam
 ipse non excusauit. Non enim satis est inuoluta responsio co-
 fidentis iesum: sed aperta confessio. et ideo petrus non de
 industria respondisse sic inducitur: quia postea recorda-
 tus est et tamen fleuit. **BE.** Solet autem sacra scriptura
 sepe meritis causarum per meritis designare tempus. unde
 petrus qui media nocte peccauit: ad gallicantum peni-
 tuit. Sequitur. n. Et cōti. il. ad hoc lo. gal. cantauit. Quia
 quod in tenebris obliuionis errauit: uere lucis rememo-
 ratione correxit. **AVG.** de concor. euang. Galli autem can-
 tū post trinam negationem petri intelligimus: sicut mar-
 cus expressit. **BE.** Hunc gallum mystice opinor aliquem
 doctorem intelligendum: qui iactantes et somnolentos in-
 crepat dicens: Enigilate iusti: et nolite peccare. **CHRY.**
 Admirare autem curam magistrum: quia cum vinculis esset mul-
 ta utebatur prouisione erga discipulum quem nutu erigens
 ad lachrymas prouocauit. Sequitur. n. Et conuersus dñs
 respexit petrum. **AVG.** de concor. euange. Quod quo-
 modo accipiendum sit diligentius considerandum ē. Dicit
 enim matheus. Petrus enim sedebat: foris in atrio. quod
 non diceret: nisi illa cum domino intus agerentur. Simili-
 ter et in eo quod dixit marcus. Et cum esset petrus in atrio
 deorsus: ostendit non solum in interioribus: sed et in supe-
 rioribus gesta quae dixerat. Quomodo ergo respicit domi-
 nus petrum facie corporali: Quapropter mihi uidetur illa
 respectio diuinitus facta. Et sicut dictum est: Respice et ex-
 audi me: et conuertere domine libera animam meam: ita di-
 citur arbitror. Conuersus dominus respexit petrum. **BE.**
 Respicere namque ei misereri ē: quod non solum cum agitur peni-
 tentia: uerum et ut agat dei misericordia necessaria ē. **AM.**
 Denique quos iesus respicit: plorat delictum. unde sequitur.
 Et recordatus ē petrus uerbi domini quod dixerat. Quia prius
 quam gallus cantaret: me negabis. Et egressus foras petrus
 fleuit amare. Quare fleuit: quia errauit ut homo: lachry-
 mas eius lego: satisfactionem non lego. Laeuit lachrymae de-
 lictum: quod uoce pudor est confiteri. Negauit primo et se-
 cundo et non fleuit: quod adhuc non respexerat dominus. Ne-
 gavit tertio respexit eum iesus: et amarissime fleuit: et tu si
 uenias uis mereri illius lachrymis culpam tuam. **CHR.**
 Non autem audebat petrus palam flere: ne a lachrymis de-
 prenderetur: sed foras exiens lachrymabatur. flebat
 autem non propter penam: sed quod dilectum negauerat: quod
 molestius erat ei quolibet supplicio.

Et uiri qui tenebant illum: illudebant ei cedē-
 tes. Et relauerunt eum: et percutiebant faciem eius. Et
 interrogauerunt eum dicentes: Prophetiza. Quis
 est qui te percussit: Et alia multa blasphemantes
 dicebant in eum. Et ut factus est dies: conuenerunt
 seniores plebis et principes sacerdotum et scribe: et
 duxerunt illum in concilium suum dicentes. Si tu es
 christus: dic nobis. Et ait illis. Si uobis dixerō
 non credetis mihi: si autem et interrogauerō non respo-
 debitis mihi: neque dimittetis. Et hoc autem erit signum
 hominis sedes a dextris virtutis dei. Dixerunt autem
 omnes. Tu ergo es filius dei. Qui ait. Vos dicitis
 quia ego sum. At illi dixerunt. Quid adhuc de-
 sideramus testimonium. Ipsi enim audiui de ore eius.

AVG. de con. euang. De petri tentatione: qui inter omnes
 contumelias facta ē: non de ordine oēs narrant. Nam illas
 primo commemorat matheus et marcus: deinde petri tenta-
 ones. Lucas uero explicauit prius tentationes petri: de-
 inde omni contumelias dicens: Et uiri qui tenebant eum: illude-
 bant ei. **CHRY.** Celi et terre dominus cessus sustinet: et pa-
 titur impiorum ridicula: formam nobis patientie prebens.

THEO. Necno dñs pphetaz vt pseudo ppha de ludii: Sequit. Et vela. cū 7 pcu. fa. eius 7 iter. cū di. Pro pph. no. quis ē q te percussit. **BEDA.** Hec quasi in ptume liaz faciebāt eius qui seia populis ppham voluit haberi. Sed tūc qui cesus est colaphis iudeoz: cedit ē tunc blasphemis falsoz xpianoz. Uelauerūt autē cū: nō vt eo rū ille seclera nō videat: s; vt a se ipsi faciē eius abscondant. **BEDA.** autē 7 iudei: 7 mali catolici cum reprobis actibus exacerbantes: qsi illudētes dicūt: Quis ē qui te percussit? Dū ab illo suas cogitantes 7 opera tenebra rū cognosci nō estimāt. **AVG.** de con. euan. Hec autē in telligūt passus dñs vsq; mane in domo principis sacerdotū: quo prius adductus ē vnde sequit. Et vt fa. ē dies educ. scilicet ple. 7 prin. sacer. 7 scri. 7 oure. cū in cōst. su. di. Si tu es xps dic nobis. **BEDA.** Non veritatē deside rabāt: sed calumniā pparabāt. Siq; dē xpm hoiez tūmō de stirpe dauid venturū sperantes: hoc ab eo querebant: vt si diceret: Ego suz xps: calumniarent q sibi arroget regā ptātes. **THEO.** Ipse vero sciebat eoz pcoridia q d nō crediderant operibus multominus sermonibus crederent. vnde sequit. Et ait illis: Si vob. dix. nō cre. mibi. **BEDA.** Sepc. n. dixerat se xpm eē: puta cū dixerat: Ego 7 pater vnū sumus: 7 cetera talia: Si autē intro. non rñ. mī. neq; dimittet. Interrogauerat. n. eos qūo diceret xps filiū eē dauid: cū dauid i spu dñz suū illū vocauerit: vepz illi neq; dicēti credē neq; interrogatū rñdere voluerūt: qz at semē dauid calūniari querebāt plus ē qd audiri. **Sequitur.** Et hoc autē erit si. ho. se. a dex. vir. dei. **THEO.** q. v. Nō ē vobis de cetero ipse fmonū 7 doctrine: sed de incepa iudiciū ipse erit: cū vid. bñta me filiū hois sedēte a dextris virtutis dei. **CIRYL.** Cū autē de deo sessio dē atq; thronus: regā 7 vniuersis pncipās dignitas de signat. Nō. n. putabamus tribunal quoddā positū ē cui credamus innitī dñm oluz: s; nec oīo dextrū vel sinistrū eē penes oluinā nām. ppriū. n. ē co pōzū figura: 7 locus 7 sessio. Qualiter autē paris honoris: paris qz pcessus fili us videbit cē: si nō ē fm nām filiū: nālez in se pprietatem bñs pñs. **THEO.** Hoc igit audientes timere debebāt: sed illi post hec vba magis insaniūt. vñ sequit. Et ait oēs Tu q es fi. dei. **BE.** q se filiū dei dixerat: acceperūt in eo qd ait. Et si. ho. se. ad dex. vir. dei. **AM.** Dñs autē maluit se regē pbare q diceret: vt cōdēnādī cām hñe non possint: qd obiciūt hoc fatent. **Sequit.** Qui ait: Vos di. qz ego suz. **CIRYL.** Hoc autē dicēte xpo: succensuit phariseoz cohors vsurpās ignominie voces: vñ sequit. At il. dix. Quid adhuc des. testi. ipi enim audi. de ore eius. **THEO.** Ex quo patet q inobediētes nulla pmoda ferūt reuelatis sibi secretionibus: sed maiorē penā acdunt pp qd talia oportet eis esse occulta. **CA. XXIII.**

Surgens oīs multitudo eoz duxerūt illū ad pilatū. Leperūt autē illū accusare dicētes. Hūc iuenim subuer tētē gentē nrāz: 7 pbibētē tributa da ri cesari 7 dicētē se xpm regē eē. **Pila** t autē interrogauit eū dicēs: Tu es rex iudeoz? At ille respondēs ait: Tu dicis. Ait autē pilat ad prin cipes sacerdotū 7 turbas: Nihil inuenio cause in hoc hoie. At illi inualescebāt dicētes cōmouit po pulum docens per vniuersam iudeam incipiens a galilea vsq; huc.

AVG. de con. euan. Postq; ppleuit lucas narrando petri negationē: recapitulauit q cū dño gesta sūt circa ma ne: cōmemorās qdā que alij tacuerunt: atq; ita cōtexuit narrationez: similia alij narrans cū dicit. Et sur. oīs mul. eo. dux. il. ad pilatū. **BE.** Ut ipleret fmo iesu quem de sua morte predixit: Tradet genibus. f. Romanis. nā pi

latus romanus erat: eūq; romani i iudeā pñfide mlieri. **AVG.** de con. euan. Deide apud pilatū gesta sic narra. Leperūt autē eū accusare dicētes: Hūc inue. subuer. gen. no. 7 pbi. tri. da. celsa. 7 di. se. ch. re. eē. Hoc manebat 7 marcus nō dixerūt: cū tñ diceret q eū accusabāt: sed ille ē ipa crimia q falso obiecerūt apuit. **THE.** Cū dicit aduersant veritati. Nō. n. dñs prohibuit dare consil: sed magis dare iussit. Qualiter autē pplm subuertebat: an vt regnū aggredere: sed hoc ē incredibile cūctis qz volent multitudinē tota eū in regē eligere sciens fugit. **BEDA.** Duobus autē dño obiectis. f. qz 7 tributa cesari dari pbi buerit: 7 se xps regē diceret: potuit fieri vt illud qd dñm nus ait. Reddite que sūt cesaris cesari: et pilatū adfice tigerit. Ideoq; cām hāc qsi apertū iudeoz. mendacium parupndēs ioli qd nesciebāt: de regni vrbō interrogā duz putauit. **Sequit.** Pila. autē inter. eū di. Tu es rex iudeoz? **THE.** Mibi vī q hoc a xpo qfieri contempn obiectū criminis substantando. q. v. Tu paup: humilissim dus: cui nullus adiutor: accusaris de regni ambitione: ad qd opus ē multoz adiutor: 7 sumptū. **BE.** Eodē aut vrbō pñditi: quo 7 principibus sacerdotū rñdet. vt ppa snia p dñet. **Sequit.** At il. rñ. ait: Tu dicis. **THE.** Nūc cū nihil aliud faueret eoz calūnie recurrūt ad dñmōz subsidia. **Sequit.** At il. inq. dicēs: Cō. popo. do. p. vñ. iude. inci. a gal. vsq; huc. q. v. Peruerit populum nec in vna pte tñ: sed a galilea incipit: hucusq; puenit transiēs p iudeā: puto autē eos nō abiq; cā meminisse galileoz: vo lentes incutere timorē pilato. Galilei. n. scimāci fuerit: 7 noua tētares: qualis fuit iudas galilens: cuius in dñb apostoloz sit mēto. **BE.** His autē verbis nō illum: sed se accusant. Docuisse. n. populū 7 a pristini tps ignamia do cendo cōmouisse: talisq; actu totā terrā promissionis per transisse nō criminis sed iudiciū ē virtutis. **AM.** Accusatur autē dñs 7 tacet: qz defensione non indiget: amē: aut defendi q timent vinci. Nō qz accusationē tacendo cō firmat: sed despiciet non resellendo. Quid ergo timeret: q nō ambit salutem: solus vim suā. p. dicit: vt acqrat oim. **Pilatū** autē audiēs galileā interrogauit si hō ga lileus eēt. Et vt cognouit q de herodis ptāte eēt: remisit eū ad herodē: qz tpe hierosolymis erat il lis diebus. Herodes autē viso iesu gauius ē valde. Erat. n. cupiēs ex multo tpe videre eū: eo q audī ret multa de eo: 7 sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autē eū multis sermoni bus. At ipse nihil illi rñdebat. Stabant autē pnci pes sacerdotū 7 scribe cōstanter accusantes eum. **Sprenit** āt illū herodes cū exercitu suo: 7 illū i diuinā veste alba: remisit ad pilatū. Et facti sūt am ci herodes 7 pilatus in ipsa die. nāz antea inimici erant ad inuicem.

BE. Pilatus de pmissa accusatione nō interrogauit dñm ratus: sed ipm magis nacta occasiōe cupit ab eo iudicando libez reddere: vñ di. Pilatus autē audi. galileā interro. si hō gal. eēt. Et ne cōtra eū quē infonē: 7 pp. iū dīam traditū cognouerāt: sniam dare cogere: herodē cū misit audiēdū: vt ipse potius eū qui eius parie tetrarcha existerat: vel absolveret: vel puniret. **Sequit.** Et vt cogn. q de hero. ptāte eēt remi. eū ad hero. q tpe hiero. erat illis diebus. **THEO.** In hoc sequit legē romanā: que iubebat quēlibet apncipe sue iurisdictionis condēnari. **GRE.** x. mo. Chūst autē famā herodes expio: are vo luit: cū eius miracula videre concupuit. **Sequit.** Dñs. autē vi. te. ga. ē val. Erat. n. eu. ex mul. tem. vi. illū. **THE.** Non tanq; lucraturus qd p vilitatis ex eius aspectu: sed patiens nouoz cupidinē credebāt videre quēdā ex tane um hoiez: de quo audierat q sapiens 7 mirificus eēt. vñ sequitur